

Η φιλία

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο **οικεία** μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης· να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του • να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα· να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερές κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, **επιδέξιος** συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα **ωφέλεια** (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη **αξία** μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται: οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχος μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και **αυστηρό** κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σσ. 111-121, Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

ΘΕΜΑΤΑ

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία.

β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας.

γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης.

δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες.

ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο.

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου «**Μπορούμε να διακρίνουμε ... (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).**» και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 4

β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις;

Άλλωστε (1η παράγραφος)

δηλαδή (2η παράγραφος)

Όταν (2η παράγραφος)

λοιπόν (4η παράγραφος).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

εγκωμίασαν, ευχαρίστηση, συναναστροφής, ακατάλυτη, φθείρεται.

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

οικεία, επιδέξιος, ωφέλεια, αξία, αυστηρό.

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της παρένθεσης στις παρακάτω περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου:

«**διά το χρήσιμον**»

«**αγαπά**»

(**υλικό ή ηθικό**).

Μονάδες 3

β) Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του β' ενικού ρηματικού προσώπου στη δεύτερη παράγραφο και του α' πληθυντικού στην τρίτη παράγραφο.

Μονάδες 4

Γ1. Σε ομιλία 500-600 λέξεων που θα γράψετε για να εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας, με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, να εκθέσετε:

α) τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε και

β) την άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

Μονάδες 40

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Στο δοκίμιό του ο Ε. Παπανούτσος, αξιοποιώντας το αριστοτελικό παράδειγμα, ορίζει τη φιλία και διαπιστώνει, ανάμεσα στις ποικίλες μορφές της, ποια είναι γνήσια.

- Η φιλία είναι πανάρχαια ανθρώπινη απόλαυση εξυμνημένη από την τέχνη και τη διανόηση
- Πρόκειται για ανθρώπινη έκφραση στοργής, επιθυμία επαφής και ανιδιοτελή χαρά. Βάση της είναι αμοιβαία αγάπη και εκτίμηση.
- Μπορούν να εντοπιστούν τρία «είδη» φιλίας με μόνο το τελευταίο να αφορά τη γνήσια μορφή της. Τα δύο πρώτα, δηλαδή, που βασίζονται είτε στο συμφέρον είτε στη διασκέδαση δεν απορρέουν από την ανθρώπινη ουσία.
- Αντίθετα η ουσιαστική και άφθαρτη φιλία δομείται με την αναγνώριση της ανθρώπινης ποιότητας, με τη σύμπτωση των αξιακών χαρακτηριστικών, ενώ είναι απαλλαγμένη από όποια σκοπιμότητα.
- Αυτή, λοιπόν, η σχέση βοηθά τον άνθρωπο να παραμείνει άνθρωπος και ν' αντέξει στις δοκιμασίες της ζωής....

Στο δοκίμιό του ο Ε. Παπανούτσος, αξιοποιώντας το αριστοτελικό παράδειγμα, ορίζει τη φιλία και διαπιστώνει, ανάμεσα στις ποικίλες μορφές της, ποια είναι γνήσια. Η φιλία είναι πανάρχαια ανθρώπινη ανάγκη και απόλαυση, εξυμνημένη από την τέχνη και τη διανόηση. Σφυρηλατείται ανάμεσα σε

ανθρώπους και εκφράζει τη στοργή, την επιθυμία επαφής και την ανιδιοτελή χαρά, ενώ βάση της είναι η αμοιβαία εκτίμηση και αγάπη. Κατά τον δοκιμογράφο στα τρία «αριστοτελικά» είδη φιλίας μόνο το τελευταίο αφορά τη γνήσια εκδοχή της. Τα δύο πρώτα, που βασίζονται στο συμφέρον και στη διασκέδαση, δεν απορρέουν από την ανθρώπινη ουσία. Αντίθετα η γνήσια και άφθαρτη φιλία δομείται με την αναγνώριση της ανθρώπινης ποιότητας και με τη σύμπτωση των αξιακών χαρακτηριστικών, ενώ είναι απαλλαγμένη από κάθε σκοπιμότητα. Αυτή, λοιπόν, η σχέση βοηθά τον άνθρωπο να παραμείνει άνθρωπος και να αντέξει στις δοκιμασίες της ζωής. (137)

Ή

Ο Ε. Παπανούτσος, αξιοποιώντας το αριστοτελικό παράδειγμα, ορίζει τη φιλία και διαπιστώνει, τη γνήσια εκδοχή της. Η φιλία, διαχρονική ανάγκη και απόλαυση, εξυμνημένη από την τέχνη και τη διανόηση, εκφράζει αποκλειστικά την ανθρώπινη στοργή, την επιθυμία επαφής και την ανιδιοτελή χαρά, ενώ βάση της είναι η αμοιβαία εκτίμηση και αγάπη. Κατά τον δοκιμογράφο στα τρία «αριστοτελικά» είδη φιλίας μόνο το τελευταίο αφορά τη γνήσια εκδοχή της. Τα δύο πρώτα, που βασίζονται στο συμφέρον και στη διασκέδαση, δεν απορρέουν από την ανθρώπινη ουσία. Αντίθετα η βαθιά φιλία δομείται με την αναγνώριση της ανθρώπινης ποιότητας και με τη σύμπτωση των αξιακών χαρακτηριστικών, ενώ είναι απαλλαγμένη από κάθε σκοπιμότητα. Αυτή, λοιπόν, η σχέση βοηθά τον άνθρωπο να παραμείνει άνθρωπος και να αντέξει στις δοκιμασίες της ζωής. (123)

B1.

- α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία: **Λάθος**
- β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας: **Σωστό**
- γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης: **Σωστό**
- δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες: **Σωστό**
- ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαρασάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο: **Λάθος**

B2. α) Η τρίτη παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων:

-**διαίρεση**: «μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων ...Στην πρώτη περίπτωση... Στη δεύτερη...»

-**παράδειγματα**: (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία)

- **αιτιολόγηση**: στην πρώτη περίπτωση ... επειδή ο ένας μας είναι στον άλλον χρήσιμος...

(σημείωση: αρκούν τα δύο πρώτα)

β) άλλωστε: δηλώνει προσθήκη

δηλαδή: δηλώνει επεξήγηση

όταν: δηλώνει προϋπόθεση, χρονική και υποθετική σχέση

λοιπόν: δηλώνει συμπέρασμα

B3. α) εγκωμίασαν: ύμνησαν, εξύμνησαν, εκθείασαν, επαίνεσαν

ευχαρίστηση: ικανοποίηση, ηδονή, τέρψη, απόλαυση

συναναστροφής: συντροφιάς, παρέας, συγχρωτισμού

ακατάλυτη: σταθερή, μόνιμη, άφθαρτη, αιώνια, αθάνατη

φθείρεται: καταστρέφεται, αλλοιώνεται, ξεφτίζει

β) οικεία (τα): ανοίκεια, αλλότρια, ξένα, άγνωστα

επιδέξιος: αδέξιος, ανίκανος, άγαρμπος, ανεπιτήδειος

ωφέλεια: ζημία, βλάβη

αξία: απαξία, αναξιότητα, ασημαντότητα

αυστηρό (τον): επιεική, ανεκτικό, ελαστικό

B4.α) «**δια το χρήσιμον**» : αυτούσια μεταφορά του αριστοτελικού όρου

«**αγαπά**»: ειρωνεία και αμφιβολία

(**υλικό ή ηθικό**): διευκρινίζει, επεξηγεί,

β)**Β' ενικό πρόσωπο** :οικειότητα, αμεσότητα, κλίμα διαλόγου, ζωντάνια

Α' πληθ. πρόσωπο: συλλογικότητα, καθολικότητα, κοινή στάση, εντάσσει τον εαυτό του στο κοινωνικό σύνολο των ανθρώπων που αναφέρεται, συμμετοχή

Γ' ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Προσφώνηση

Αγαπητοί συμμαθητές,

Κόντρα στα δημοφιλή και διαδεδομένα θέματα αποφασίσαμε να μιλήσουμε για κάτι «κοινό», παραγνωρισμένο, υποτίθεται τετριμμένο: τη φιλία ως την πιο συχνή και επιθυμητή έκφραση της ανάγκης μας για ανθρώπινες σχέσεις.

Εγώ, εκπροσωπώντας το τμήμα μου, θα προσπαθήσω να σας μιλήσω για αυτήν που σήμερα επαναπροσδιορίζεται, ιδίως με τον όρο «ΦΙΛΟΙ», οικείο από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως από το fb που στεγάζει ως κατηγορία δεκάδες ή και εκατοντάδες άτομα.

<p>Α' Ερώτημα</p> <p>Τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η θέληση να συνυπάρχουμε με τον άλλο γι' αυτό που πραγματικά είναι <ul style="list-style-type: none"> ο Αγαπάμε τον άλλο και αναγνωρίζουμε τη διαφορά, αυτό που είναι και όχι αυτό που νομίζουμε ή θέλουμε να είναι. ο Σεβόμαστε τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά του ο Δεν θέλουμε να τον αλλάξουμε • Η ειλικρίνεια – εντιμότητα – γνησιότητα - ισοτιμία <ul style="list-style-type: none"> ο Συμπαράσταση – αλληλεγγύη – συντροφικότητα ο Ένα minimum κοινών αξιών ο Κριτική (θετική κ αρνητική) και αποδοχή της ο Ευδαιμονία με τις επιτυχίες και τη χαρά του άλλου
---	--

Οι νέοι όροι της εποχής επαναπροσδιορίζουν, όπως ήδη διαπιστώσαμε, - όχι κατ' ανάγκη επί τα χείρω- τους όρους των φιλικών σχέσεων. Έτσι όπως έχουμε έναν πραγματικό και έναν διαδικτυακό εαυτό, έχουμε και τους φίλους με φυσική παρουσία αλλά και εκείνους που αποκτούμε διαδικτυακά.

<p>Β'Ερώτημα: η άποψή σας για το ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας</p>	<p>Μέσα από το διαδίκτυο σφυρηλατούνται σχέσεις συνεργασίας, υποστήριξης, διαμοιρασμού ιδεών και προβληματισμών</p> <ul style="list-style-type: none"> ο Στο διαδίκτυο υπάρχει ένας πλούτος μέσων επικοινωνίας, ποικίλα κοινωνικά δίκτυα που καταργούν τις αποστάσεις και φέρνουν σε επαφή τους ανθρώπους ο Ανοίγουν οι κοινωνικοί ορίζοντες, πλαταίνουν οι δυνατότητες επαφών και σχέσεων. ο Τέτοιες διαδικτυακές επαφές μπορούν να γίνουν γέφυρα γνήσιας ανθρώπινης επαφής που μπορεί να παραμείνει διαδικτυακή ή να προχωρήσει και σε φυσική επαφή. <p>Θα ήταν λάθος όμως, να αποσιωπηθεί και η άλλη πλευρά: η δυνατότητα που δίνει η τεχνολογία να εγγράφουμε ως «φίλους» ανθρώπους άγνωστους με ενδεχόμενα πλαστά χαρακτηριστικά</p> <ul style="list-style-type: none"> ο Η πιθανότητα να αλλοιώνεται η αίσθηση των πραγματικών ανθρώπινων σχέσεων, να μετατρέπονται σε πλήθος «like», αριθμητική επίδειξη, σύμβαση
--	--

Κάθε εποχή έχει τα δικά της χαρακτηριστικά που αναπόφευκτα επηρεάζουν τον άνθρωπο, τις σχέσεις του, τις αξίες του. Η τεχνολογική πρόοδος και ιδίως η πραγματικότητα του διαδικτύου προσφέρουν δυνατότητες ακόμη και στον τομέα των διαπροσωπικών σχέσεων. Αν και κανείς δεν αμφιβάλλει για τους

υπαρκτούς κινδύνους, δεν μπορεί να περιορίζεται από τις φοβικές προκαταλήψεις του· μένει ανοικτός και αξιοποιεί κριτικά όλα τα μέσα που ευνοούν την ουσιαστική ανθρώπινη επικοινωνία.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.